

netszerűségét a hely- és a személynevek aszociációkkal és párhuzamosságokkal rendkívül inspiratívan élő megszervezése biztosítja. A történetyszerűség ebben az esetben semmiképpen sem az idő elrendezéséből következik, sokkal inkább egy Párizstól Erdélyig terjedő tér megalkotásából, ahol a beszélő én éppolyan szabadon mozoghat, mint amennyire szabadon léphetnek kapcsolatba egymással az e térhez tartozó ismert és ismeretlen tulajdonnevek. Az elbeszélés ezekben a versekben olyan utazásnak bizonyul, amelynek nem az a célja, hogy valahonnan valahová elvezessen, hanem az, hogy minél több olyan vonallal kösse össze a helyek és emberek neveit, amelyek keresztezik és ezzel viszonylataiban meghatározzák a beszélő ént. Az idő ellényegtelenedése mégsem csupán az utazás, az életet térképzetekben elbeszélő gondolkodás uralmának köszönhető. Az elbeszélésekben a mitologizáció vonásait megtartva változatlanul jelen van egy olyan szemlélet is, amely az életet valamilyen jövőbeli nézőpontból tekintve már befejezett eseményeknek látja. Így a versek téje nem az, hogy elbeszélhető-e egy élet időbelisége, hanem az, hogy a nevek hálózataként megalkotható-e egy olyan történet, amely egyesíti a lineáris mulandóság és a visszatérő körkörösség, illetve a Medárdus alakjával jelzett derű és az elbeszélő törések és kudarcok tudását: „*A Stalingrad metrómegállóban ihlető a bűz. / A rothadó narancsok előtt Medárdus énekel. / Két golyót kapok a gerincembe húsz év múlva itt, / a gyöttrő nagy szerelem utolsó ajándékaként. / A gyilkosok, két párizsi fiú harciasan / kosaraznak a magasban futó szerelvények alatt, / tíz méterig pontosan köpnek, / a cél e percben egy rendőrmotoros. / Petit úr, a kötél tánc tanára egy ős / isteni hajszálon átkel az Eiffel toronytól / egy a Trocadérón hegedülő négerig*” (MEDÁRDUS ÉNEKEL). „*Veled találkoztam a konyhán, a kamrában, / fürdőben, szobában, angyal voltál, / ördög, öregasszony, sírtál és neveltél. / Idegenekbe bojlottunk, te belém, én beléd. / Éjjel felmondta az elmúlt hat évet a csillár, / felébredtem szavára, felkapcsoltam, lekaptam, / Róma, Párizs, Pest, Gyergyószárhegy, suttogott reggelig*” (EGY HÁZASSÁG UTOLSÓ ÓRAI).

Az ironikus mitologizálás a versekben csakúgy, mint a korábbi ESŐKÖNYV-ben gyakorta él a BIBLIA-ból vagy az antik hagyományokból ismert történetek humoros átírásának lehetőségével. Az átírás módja a többi re-

torikai eljáráshoz hasonlóan erős vonásokkal jellemzi az írás helyzetét. Amíg az ESŐKÖNYV-ben ezek az átírások sokszor kidolgozatlanok maradtak, addig a MEDÁRDUS ÉNEKEL átírásai mindig másképp ismétlik meg a könyv alap helyzetét, az elváltat és azt a tapasztalatot, hogy az élet nem ismeri az első kezdetet, hogy amit kezdetnek hiszünk, mindig másodlagos: az EMBERPÁR című vers Ádám és Éva történetébe gondolja bele egy elhagyott férfi melodramatikus bánatát, és ezzel értelmetlenné teszi a mítosz bibliai folytatását, Mózes első könyvének harmadik fejezetéből csupán az Úr beszédének rejtett gúnyosságát őrzi meg: „*Újra az egyetlen teremtett embernek érezte magát, / ami Éva előtt társa volt, ellensége lett a gondolat. / Tűzet gyújtott, a lángba becéző szavakat suttogott: / drága nemlétezőm! S ondóját a hamuba szórta, / A Szerelmet teremtettem, hogy elműlik, az a halandók ügye, / mondta neki aznap éjjel az Úr.*” Az első kezdet lehetetlensége egyszerre azt is jelenti, hogy az, amit egyszerű gondolkodásnak nevezünk, végül is nem történhet meg a szövegekben. De a költészetben sokszor éppen a lehetetlen játéka bizonyulnak igazán termékenyek. A folytathatóság és a folytathatatlanosság, az elbeszélhetőség és az elbeszélhetetlenség, az allegorikusságnak ellenszegülő, ám mégis allegóriákkal élő beszéd töréseinek mentén számos izgalmas ötlettel született meg a MEDÁRDUS ÉNEKEL című kötet, mely az iménti idézetet is átható érzelmeknek olyan összetettségét tartalmazza, amely nagyon ritka a mai magyar irodalomban.

Schein Gábor

SZERELEMHIÁNY

Dalos György: *Vendég a jövőből. Anna Ahmatova és Sir Isaiah Berlin. (Egy szerelem története)* Fordította Schauschitz Attila Palatinus, 1998. 243 oldal, 996 Ft

Tekintélyes időt szántam arra, hogy összegyűjtssem és rendszerezem Dalos György új könyvének valamennyi hibáját, hiányát, túlzását, ellentmondását. A VENDÉG A JÖVŐBŐL első olvasásra csalódást okozott. Szerelmes

regényt vártam, románcot a terror árnyékában, két ellenséges világ egyesülését a szenvedély tüzeiben. Dalosnak viszont esze ágában sem volt megkölni Anna Ahmatova és Isaiah Berlin viszonyát. Gyanítom, hogy nem is a lángoló szívek gyújtották fel a képzeletét, hanem azok a vaskos dossziék, melyeket állítólag a KGB gyűjtött össze Ahmatováról. Az iratoknak nyomuk veszett, ám a szerző ott ragadt a lépen, nem szabadulhatott, amíg meg nem írta a költőnő és a moszkvai brit követ-ség titkárának sorsdöntő randevúját. Abból, amit összeszedhetett, úgy, ahogy tudta – több non-fiction műfaj (a tényfeltáró riport, a dokumentumregény, a portré és az irodalomtörténeti esszé) határvidékén.

Azt bocsátottam meg a legnehezebben, hogy e divatosan műfajsértő könyv túl közeli rokona annak a népszerű amerikai zsánernek, amelyben többre (például Pulitzer-díjra, még inkább hollywoodi szerződésre) vágó újságírók csapnak le valamely érdekes, botrányos esetre, hogy sebesen tényregényt kanyarítsanak belőle. Ez esetben mégsem erről van szó, ami kétségtelenül Dalos érdeme, mert egy percig sem hihetjük, hogy akár Ahmatova életéből, akár a nagy terrorból ne lehetne melodramát csinálni. Szerzőnk persze hajlamos a túlzásokra, a rendelkezésére álló tények szenzációs tálalására, a helyzetek kiélesítésére, de ezt betudhatjuk akár az életrajzírás szakmai ártalmának. Szemet kell hunynunk a szájhagyomány útján terjedő, ellenőrizhetetlen értesülések és a sok anekdota felett is: jellegzetes termékei egy társadalomnak, amelyben nem létezik nyilvánosság. Hogy gyorsan túlessünk a kifogásokon, a szöveg helyenként pongyola – mint a legtöbb fordítás, ugyanis a könyvnek a német az eredeti nyelve (állapítottam meg kisértetten), és csak abban reménykedhetünk, hogy Dalos legalább átnézte Schauschitz Attila amúgy korrekt és gördülékeny fordítását.

Elovestam a VENDÉG A JÖVŐBŐL-t, de nem élvezettel olvastam. A végére értem, becsuktam a könyvet, más olvasnivalót kerestem, és pár nap múltán azon kaptam magam, hogy nem tudok (én sem) szabadulni tőle. Újraolvastam Ahmatova verseit, meg akartam érteni ennek a találkozásnak a jelentőségét, megfejtani Ahmatova sorsának titkát.

Végző soron a könyv hatásának titkát. A korábbi évtizedekben csak szórványosan, szamizdatban, csempészárúként jutottak el hozzánk a gulágról írott művek, a nyolcvanas évek végétől azután már zúdultak ránk a le-sújtó történelmi tények, számadatok, a meg-rázó személyes beszámolók. Hogyan lehetséges, hogy annyi felkavaró olvasmányélmény után most először gondolkoztam el igazán erről, próbáltam elképzelni, milyen volt a mindennapi élet Sztálin országában. Hiszen Ahmatovát legalábbis a legrosszabbtól, az ésszel már felfoghatatlan szörnyűségektől – gondoljunk Mandelstamra, gondoljunk Cvetajevára – megkímélte a sorsa. Végigszenvedte – de túlélte – az egymást követő terrorhullámokat, tisztos kort ért meg, az utolsó években egyfajta hivatalos megbecsülés is övezte, kiadták a verseit, külföldre utazhatott, és ágyban, párnák közt halt meg.

Anna Ahmatova persze az első perctől osztályidegen volt az új rendszerben. Nemesi, katonatiszti családból származott, a forradalom előtt a nyugatos művészértelmiség életét élte, férjével együtt az akmeistáknak nevezett költői csoportosulásnak volt a tagja, és a magukfajta parnasszista verselőknek nem lehetett helyük sem a proletkultban, sem a birodalmi-kincstári irodalomban. A csoport néhány tagja átállt, a többiek körül gyorsan elfogyott a levegő. Gumiljovot még Lenin alatt belerángatták egy államellenes összeesküvésibe, és rövid úton kivégezték. Az alkalmazkodásra képtelen, megtörhetetlen Mandelstamból földönfutó pária lett, Sztálinról írott verse pedig végképp megpecsételte a sorsát, attól fogva csak idő kérdése volt, mikor jönnek érte. Erre évekig kellett várnia, alighanem azért, hogy végigjárassák vele a Golgota összes stációját. Ahmatova publikációs tilalom alatt állt ezekben az években, viszont tagja maradt az Írószövetségnek. A tagság látszólag formális volt, hiszen nyilvánosan nem gyakorolhatta a hivatását, a szovjet irodalomban nyoma sem volt annak, hogy létezik egy Ahmatova nevű költő. Mégis ez a tagkönyv jelentett mindent, mert az Írószövetségben kívül nem volt élet. Ott adták ki az élelmiszerjegyeket, a lakhatási engedélyt, a személyi igazolványt, az utazási engedélyt, sőt a vonatjegyeket is, ott utalták ki az ún. írólimítet (a szövetség tagjainak járó, kötött összegű

penzjuttatás) és a taxikeretet. Ahmatova a leningrádi Fontannij Domban, a Seremetyev grófok egykori palotájában lakott, ún. kommunális lakásban. Az elnevezés többszörös társbérletet takar, ezen a négyszobás lakáson három-négy család három-négy nemzedékének tagjai osztoztak változó számban, de mindig szűkösön. Ahmatovát írószövetségi tagként megillette a külön szoba luxusa. Időről időre vállalnia kellett valamennyi fordítást, bolgár, kínai költők átültetését nyersfordításból, hogy megszolgálja az írószövetségi tagságból nyert kiváltságokat. Közben verseket írt a megjelenés minden reménye, sőt szándéka nélkül. De nem is az íróasztalfióknak. Ahmatovának egyrészt nem volt íróasztala, másrészt nem őrzött kéziratokat. A verseket a barátok tanulták be, és ha a költőnő utóbb javítást eszközölt, magához rendelte a strófafelelőst. A háborús évek különös módon javítottak Anna Ahmatova helyzetén. A blokádi idején legfelső utasításra különgéppel menekítették ki az ostromlott városból a haza számára legfontosabb embereket. Ahmatovát Taskentba evakuálták, ott a kiváltságosoknak járó szanatóriumi kezelésben részesült, sőt kiadták egy vékony verskötetét is. A háború vége felé a gullágra hurcolt fiának megengedték, hogy belépjen a Vörös Hadseregbe, és Berlinből való hazatérése után visszakapta állampolgári jogait.

1945-öt írunk. Röpke békeidő két háború, a meleg és a hideg között. A szovjet emberek fellélegeznek és öntudatra ébrednek, úgy érzik, az átélt szenvedések, a szörnyű veszteségek és a győzelem után joguk van egy kis szabadságra. Ahmatova felolvasóesteken vesz részt Moszkvában és Leningrádban, ahol a közönség „szünni nem akaró ünneplésben”, a hivatalos tapsrend legmagasabb fokozatában részesíti. (Ki szervezte meg a tapsot? – kérdezte állítólag Sztálin.)

Az oxfordi katedréről külügyi szolgálatba lépett Isaiáh Berlin 1945 késő nyarán érkezik meg új állomáshelyére, Moszkvába. Gyerek volt még, amikor a forradalom után kíváncsodolt a szüleiével, és most felajzottan készült a szülőföld viszontlátására. Mindenesetre jókora poggyással indul útnak, hogy a háború utáni Szovjetunióban se kelljen nélkülöznie a megszokott kényelmet. Aggodalmait nagyrészt alaptalannak bizonyulnak, a kiváltsá-

gosok most sem, itt sem szenvednek hiányt. Előtte nyitva állnak a lakosság elől elzárt, különleges boltok, a moszkvai nagyszállók kítűnő konyhát visznek, és minden estére jut kultúrprogram. Lelkendező levelekben számol be kellemes benyomásairól, és eltart egy ideig, amíg rájön, hogy eddig csak a kirakatot látta. Molotov nem várta repesve a brit követség új első titkárát („Nincs szükségünk a régi emberekre!”), de volt valaki, aki nagyon örült a jöttének: Borisz Paszternak, akinek Berlinnel küldtek új csizmát emigráns rokonai. A Paszternaknál tett látogatás során végre értesüléseket szerezhetett az orosz művészekről, mert róluk annyit sem tudtak Londonban, élnek-e, halnak-e. Jobbára haltak, és nem természetes halállal. Babel, Cvetajeva négy éve halott, Mandelstam hét vagy nyolc éve, Pilnyak talán '41 óta. (A gulágon elpusztultakról nem állítottak ki halotti bizonyítványt, a végelszámolásnál pedig előszere-ttel adták meg a negyvenes évek valamelyikét, hogy a háború áldozataiként tüntessék fel őket.)

Isaiáh Berlin össze leningrádi kirándulást tervezett. Részben könyvgyűjtőszünetvédele vezetett, miután értesült arról, hogy az ottani antikváriumok teli vannak a blokádi alatt elpusztult vagy éhező régi értelmiség potom áron elvesztegetett könyveivel. A híres város kulturális élményekkel is kecsegtetett (balett, például). Berlin végül is egy könyvesboltban futott össze azzal az emberrel, aki elvitte őt Anna Ahmatovához. Nagy találkozása a költőnővel három felvonásban zajlott. Előbb a városban tartózkodó Churchill junior zavarta meg, aki az utcáról kiabált föl honfitársának a helyi viszonyok között kevéssé jól csengő nyelvükön; Berlin jobbnak látta elköszönni, az esti viszontlátás reményében. Amikor viszont egy asszirológusnő akaszkodott rájuk, kitől csak éjféltajt sikerült megszabadulniuk. Elérkeztünk Dalos György könyvének egyik fő kérdéséhez: mi történt, mi hangzott el, amikor Berlin végre kettesben maradt Ahmatovával? Valószínűleg előbb sorra vették a Londonban élő közös ismerősöket, majd áttértek kettejük közös élményeire. De miféle közös élményei lehetek Ahmatovának, aki ekkor ötvenhat éves, „öszülő, méltóságteljes hölgy” és az éppen húsz évvel fiatalabb Berlinnek? A Carszkoje Szelóban nevelkedett ne-

meslánynak és a rigai zsidó fiúnak? Az irodalom, a közös anyanyelvükön írott könyvek és egy letűnt világ, a forradalom előtti Oroszország világa, amely mindennél erősebben betöltötte Ahmatova képzeletét, aki éppen ez idő tájt dolgozott a POÉMA HŐS NÉLKÜL című nagyszabású költeményén.

A nagy művel egy időben az életét is megköltötte. Anna rendkívül okos, erős akaratú asszony, aki felméri a helyzetét, és tudatosan túlélésre rendezkedik be a sztálini Szovjetunióban. Az ember mindenoldalú deprivációjára épülő rendszerben csak arra lehetséges törekedni, hogy minél kevesebb vesztenivalónk legyen. Ahmatova a korabeli viszonyokhoz képest is feltűnően igénytelenül, szegényesen lakott, evett, öltözködött. Nem vette körül magát szép, kedves tárgyakkal. Sorra lemondott mindenről – anyagi javak birtoklásáról, kényelemről, elismerésről, sikerről, végül a szerelemről is –, hogy egyedüli szenvedélyként megtarthassa a versírást. Gazdagságnak, kalandnak, veszélyes életnek elég volt neki a költészet.

A VENDÉG A JÖVŐBŐL hét fejezetéből csak egy foglalkozik magával a találkozással, a többi a randevú utóéletét és messze ható következményeit dolgozza fel. Ahmatova meg volt győződve arról, és ebben a hitében a szerző is osztozik, hogy rövidesen bekövetkezett megbélyegzése, kizárása az Írószövetségből egyértelműen Berlin látogatására vezethető vissza, sőt kettejük találkozója döntő szerepet játszott a Szovjetunió és Nagy-Britannia közti viszony megromlásában is. Mindenesetre érdekes, hogy súlyos birodalmi gondjai közepette milyen kitüntetett figyelemmel követte Sztálin Ahmatova pályáját, és bizonyítható, hogy nem is egyszer avatkozott be az életébe, hol kegyosztó jó királyként, hol büntető zord atyaként. Azt nem tudom elhinni, hogy a diktátor az Ahmatova–Berlin-ügy miatt haragudott meg az angolokra, de abban nem kételkedem, hogy maga Sztálin döntött úgy: a költőnő életben maradjon.

Ha megpróbáljuk rekonstruálni – miként Dalos könyve teszi – e találkozás külső körülményeit, akkor számításba kell vennünk az időt: közvetlenül a háború után vagyunk, egy kortynyi szabadság az átmenetileg felfüggesztett vagy legalábbis enyhülő terrorban, az öntudat, az emberi méltóság visszaszerzé-

sének mámora, nagy várakozások... Ahmatova fia kiszabadul a táborból; újra verseskötetet ad ki, publikál az irodalmi lapokban, felolvasóestekre hívják... a forradalom óta másodszor találkozik külföldi emberrel, ráadásul Berlin nem akármilyen külföldi: innen való, orosz az anyanyelve, de a szabad világból jött, jó ruhája, finom szivarja, beszéd- és gondolkodásmódja, gesztusai és reflexei egy elveszített, feledésbe száműzött világról, egy lehetséges és létező másik világról hoztak hírt.

Ahmatovának volt egy jó (vagy kevésbé rossz) éve, rövid ideig nyomtatásban és élőben újra találkozhatott az olvasóival, és volt egy lázas, átbeszélgetett éjszakája, aztán megjött Zsdanov, és benyújtotta a számlát. Nagy plénum előtt mondott beszédében sárba rántotta a leningrádi irodalmi folyóiratokat, szajhának és apácának nevezte Ahmatovát; erre következett a lapokat betiltó párthatározat, a költőnő kizárása az Írószövetségből és nyomában a munkáslevelezőkkel felerősített sajtó hecckampánya. A tökéletes kiszolgáltatottság éve alatt hol kapott munkát (fordítást), hol nem, egy időre megvonták tőle az élelmiszerjegyeket, majd azzal fenyegették, hogy elveszik tőle a lakást. 1949-ben szinte egy időben letartóztatják a volt férjét, és újra elviszik a fiát. Ezzel az Ahmatova-kérdés megoldottnak tekinthető: a költőnő a hatalom túsza lett. Két évre rá visszakapja írószövetségi tagságát. De a párthatározat visszavonása 1988-ig, a Gorbacsov-éráig várat magára, pedig időközben meghalt Sztálin és Zsdanov, volt egy XX. kongresszus, hatalomra került (és megbukott) Hruscsov, jött Brezsnyev és rövid életű utódai, volt enyhülés, leszerelés és kulturális kapcsolatok, de Ahmatovát mindez már nem érintette: a költőnő hivatalosan „szajhaként” és „apácaként” halt meg 1966-ban.

Előtte még elutazhatott Taorminába, és közvetlenül a halála előtt, öregén, betegen Oxfordba is eljutott, hogy húsz év késéssel visszaadja a látogatást. Ekkorra Berlin is idősebb, őszülő úr, nagykutya Oxfordban, megszólítása Sir Isaiah, pazar kastélyban él elragadó feleségével és kisfiával. Ahmatova már 1956-ban sem kívánta viszontlátni a Moszkvába látogató Berlint, az sem lehetetlen, hogy a hús-vér Berlin immár zavaró tényezővé vált számára. Az oxfordi tündérsziget pedig olyan

távolságra volt attól, ahonnan Ahmatova érkezett, hogy talán tudomást sem vett róla. Ő akkor már húsz éve őrizte azt a megkötött szerelmet, amely az első találkozás nyomán született meg, és amely réges-rég elszakadt a látogató személyétől.

Ha elgondoljuk, milyen esélyt és milyen környezetet adott a magánéletnek a sztálini Szovjetunió, amely minden eszközzel igyekezett átideologizálni, végső soron felszámolni az intimszférát, akkor a rendszer bűnéül kell vennünk azt is, hogy üldözte és büntette a szerelmet és az erotikát. Ahmatova magánemberként lemondhatott a szerelemről: a háborús évek alatt arra készült, hogy a házasság biztonságos révébe evez egy leningrádi orvossal (akiért nem lángholhatott túl forrón, hiszen Taskentban viszonyt kezdett egy lengyel költővel, az Anders hadsereg emigráns tisztjével). De bármit tartunk is az efféle analógiákról, Ahmatovát nem véletlenül nevezték az orosz Szapphónak. Lírai énje nem bírta elviselni a szerelemhiányt, költött hát magának egy szerelmet.

A VENDÉG A JÖVŐBŐL annak köszönheti hatását, hogy rátalált Anna életének arra a sorsfordító pillanatára, amikor meginog az addig szilárdnak hitt építmény: belép egy váratlan vendég, és ő mindent kockára tesz egyetlen átbeszélgetett éjszakáért. A könyv nem életrajz, nem monográfia, nem is szerelmes regény. Egyetlen drámai mozzanatot ismertet életrajzi adalékok, versrészletek, visszaemlékezések, kordokumentumok segítségével. De ez a megragadott pillanat olyan erős fénnel sugárzik, amely Anna Ahmatova egész emberi és költői lényét bevilágítja.

Bori Erzsébet

„...HITTEM, AZÉRT SZÓLTAM...”

*Rugási Gyula: Epheszoszi történet
Latin Betűk, Debrecen, 1998. 215 oldal, 1200 Ft*

Nehéz szabadulni Heller Ágnes Rugási Gyula előző, az *ÖRÖK ROMOK* című könyvéről írott bírálatának (*Holmi*, 1998. 1. 122.) néhány gondolatától. Úgy hiszem azonban, nem is feltétlenül kell, noha ez a recenzio legalább annyira nem lesz annak az előzőnek az „inkorporálása”, mint amennyire a két Rugási-kötet sem ugyanarról beszél – avagy nem ugyanúgy –, és persze amennyire én sem vagyok Heller Ágnes.

Annai azonban bizonyos, hogy mint minden jó tanulmánykötetnek (és az előző is az volt!), ennek is van középpontja, és meglehetősen pontosan nyomon követhető koncepciója is. Fontos ez a megállapítás, ugyanis e kötet voltaképpen rendkívül bonyolult és szerteágazó (mindamellet helyenként igen gyéren dokumentált: tehát nehezen felgöngyölíthető) (filozófia?)történeti folyamatnak ered a nyomába – és semmiképpen sem sikertelenül. Módszere alapvetően filológiai (vagyis történeti), amennyiben elsősorban toposzkutatást végez, a paradózsisz, vagyis a – kezdetben keresztény – hagyomány(ozódás) alakmódosulásait vizsgálja. Kutatásai három évszázad – az I. vége és a IV. vége közötti – hagyománytörténetére terjednek ki.

Először a mellett a kérdés mellett időzünk el egy kicsit, hogy a toposzkutatás módszere miféle nyelvi lehetőségekkel ajándékozta meg a szerzőt. Nem tűnik véletlennek ugyanis az, hogy már a tanulmányok megírásának is erősen metaforizált, már-már poétikus a csengése. Ehhez párosul a pusztán a nyelvi jelenségekre (tropus- és toposztörténetre, hatás- és értelmezéstörténetre) korlátozódo kutatás is. Mindeközben pedig egyszerűen nem lehet eldönteni, hogy milyen pozícióból beszél a szerző! A megnevez(het)etlenség és a lokalizál(hat)atlanság többek között annak a fajta „szabad függő beszéd”-nek köszönhető, amelyet Rugási szinte tökélyre fejlesztett. Explicite semmiképp, de impliciten sem biztos, hogy a szövegek pusztán önmagukért való beszélgetése lenne a célja. Inkább olyanfajta kísérletnek lehetünk tanúi, amely valamiféle kötél-